فهرست تفصیلی مطالب

فصل اول: کلیّات و مفاهیم ۱۹
کلیات ۱۹
مفاهیم ۲۱
مبحث اول: مفهوم فیلترینگ ۲۱
مبحث دوم: معنای لغوی فیلترینگ ۲۱
مبحث سوّم: معنای اصطلاحی فیلترینگ ۲۲
موانع و مشکلات «فیلترینگ» ۲۲
راه‌های مختلف فیلترینگ ۲۳
فیلترینگ از طریق DNS ۲۳
فیلترینگ به وسیله‌ی پراکسی (Proxy) ۲۴
فیلترکردن به کمک مسیریاب و دروازه (Router&Gateway) ۲۴
سانسور افزارها (ware Censor) ۲۴
فیلترینگ بر اساس محتوا (هم خزنده و بعد سیستم برسی محتوا و تونل) ۲۴
سیستم بررسی محتوا (content Proxy) ۲۵
تقسیم‌بندی پراکسی‌ها از نظر فنّی و تکنولوژیکی ۲۵
کاربردها و عملکردهای فیلترینگ ۲۵
گفتار اول: کاربردها و عملکردهای عمومی فیلترینگ ۲۵
گفتار دوم: کاربردهای متفاوت دیگر فیلترینگ ۲۶
عمده‌ترین دلایل عدمِ قانونیِ بودن دسترسی به اینترنت ۳۰
گفتار اول: اعتیادآور بودن اینترنت ۳۰
گفتار دوم: بی‌ارزش بودن بسیاری از مطالب اینترنت ۳۰
گفتار سوم: مضرّ بودن برخی از مطالب اینترنت ۳۰
مزایا و معایب فیلترینگ ۳۱
گفتار اول: برخی از مزایای فیلترینگ ۳۱
گفتار دوم: برخی از معایب فیلترینگ ۳۱
تفاوت فیلترینگ با اینترنت پاک ۳۲
انواع فیلترینگ بر اساس محتوای و موقعیت اجتماعی ۳۲
گفتار اول: محتوای سیاسی ۳۲

گفتار دوم: محتوای اجتماعی ۳۳
گفتار سوم: درگیری و امنیت: [Security & Conflict] ۳۳
گفتار چهارم: ابزارهای اینترنتی: [Internet tools] ۳۳
تقسیم بندی دیگر فیلترینگ بر اساس مقولات اجتماعی ۳۳
گفتار اول: فیلترینگ شغلی ۳۳
گفتار دوم: فیلترینگ و تاثیر آن در اشتغال ۳۴
گفتار سوم: فیلترینگ جنسی ۳۵
گفتار چهارم: فیلترینگ سِنّی برای سنین مختلف ۳۶
گفتار پنجم: فیلترینگ اخلاقی ۳۷
فیلتیرینگ و آزادی اطلاعات و اطلاع‌رسانی ۳۸
گفتار اول: فیلتیرینگ و آزادی اطلاعات ۳۸
گفتار دوم: فیلتیرینگ و اصل آزادی اطّلاع‌رسانی ۳۸
گفتار سوم: ارزش ادلّه اثباتی ناشی از نقض حریم خصوصی افراد ۳۹
فیلترینگ و کلاهبرداری رایانه‌ای در تجارت الکترونیکی ۴۰
فیلترینگ در دنیای معاصر ۴۰
فیلترینگ و محدودیّت‌های اجتماعی ۴۲
فیلترینگ و اهمّیت پوشش در ملل عالم ۴۲
فصل دوم: فیلتیرینگ ۴۵
(شرط جواز) در اسلام ۴۵
مبحث اول: جایگاه فیلترینگ در قرآن و حدیث ۴۵
مبحث دوم: فیلترینگ، جهانی شدن، اسلام و فضای سایبر ۴۸
مبحث سوم: مصادیق فیلترینگ در دین و جامعه شناسی دینی: عبور از محدودیّت‌ها ۴۹
مبحث چهارم: فیلترینگ (محدودیّتهای اجتماعی) در ادیان الهی ۵۰
مبحث پنجم: پیام عفاف و اخلاق در ادیان ابراهیمی ۵۱
گفتار اول: عفّت عمومی جامعه‌ی نبوی و علوی ۵۱
مبحث ششم: پیشینه‌ی تاریخی فیلترینگ در فقه و حقوق ۵۲
مبحث هفتم: جایگاه و مبانی فقهی فیلترینگ ۵۳
گفتار اول: جایگاه بحث فیلترینگ در ابواب فقهی ۵۳
گفتار دوم: طرح عنوان «فیلترینگ» و بیان دیدگاه‌های فقهی ۵۳
مبحث هشتم: فقه اسلامی، فیلترینگ (محدودیّت)، انسان و فهم ۵۴
ویژگی‌هایی فقه ۵۴

مبحث نهم: اعتبار فیلترینگ در فقه ۵۶
مبحث دهم: مبانی حقوقی فیلترینگ ۵۸
گفتار اول: سانسور و فیلترینگ در دیگر رسانه‌ها ۵۸
مبحث یازدهم: ایمن‌سازی استفاده از اینترنت ۶۲
مبحث دوازدهم: موارد فیلترینگ در کشورهای مختلف ۶۴
گفتار اول: موارد فیلترینگ در کوبا ۶۴
گفتار دوم: جرایم سایبری در اتحادیه‌ی اروپا ۶۴
گفتار سوم: موارد عمومی فیلترینگ ۶۴
گفتار چهارم: نحوه‌ی کنترل و ایمن‌سازی اینترنت در کشورهای عربی و مسلمان ۶۴
مبحث سیزدهم: مواردی را که در ایران استفاده از آن‌ها در وب‌گاه‌ها ممنوع شده ۶۵
مبحث چهاردهم: ارزیابی میزان موفقیّت سیاست فیلترینگ در ایران ۶۶
گفتار اول: سیاست‌های سلبی ۶۶
گفتار دوم: سیاست‌های ایجابی ۶۷
گفتار سوم: تاریخچه فضای سایبری ۶۸
گفتار چهارم: اهداف و سیاست‌ها ۶۹
مبحث پانزدهم: فیلترینگ و نظارت بر اینترنت در کشورهای جهان ۷۱
گفتار اول: علل و زمینه‌ی پیدایش فیلترینگ ۷۱
گفتار دوم: پیدایش فیلترینگ در کشورهای مختلف ۷۳
فیلترینگ در ایران ۷۳
فیلترینگ در آمریکا ۷۳
گفتار سوم: تاریخچه‌ی جیمیل ۷۶
وضعیت قانونی ۷۶
اقدامات چین و استرالیا ۷۷
وضعیت ایران ۷۷
گفتار چهارم: وضعیت دیگر سرویس‌های اینترنتی ۷۸
لیست‌های سیاه ۸۳
مبحث شانزدهم: فهرست مصادیق محتوای مجرمانه موضوع مادّه‌ی ۲۱ قانون جرایم رایانه‌ای ۹۰
گفتار اول: محتوا علیه عفّت و اخلاق عمومی ۹۰
گفتار دوم: محتوا علیه مقدّسات اسلامی ۹۰
گفتار سوم: محتوا علیه امنیّت و آسایش عمومی ۹۱
گفتار چهارم: محتوا علیه مقامات و نهادهای دولتی و عمومی ۹۱

گفتار پنجم: محتوایی که برای ارتکاب جرایم رایانه‌ای به کار می‌رود (محتوای مرتبط با جرایم رایانه‌ای) ۹۲
گفتار ششم: محتوایی که تحریک، ترغیب، یا دعوت به ارتکاب جرم می‌کند (محتوای مرتبط با سایر جرایم) ۹۲
گفتار هفتم: محتوایِ مجرمانه‌ی مربوط به امور سمعی و بصری و مالکیّت معنوی ۹۳
گفتار هشتم: محتوایِ مجرمانه‌ی مرتبط با انتخابات مجلس شورای اسلامی ۹۳
گفتار نهم: محتوای مجرمانه‌ی مرتبط با انتخابات ریاست جمهوری ۹۴
گفتار دهم: متن کامل قانون جرائم رایانه‌ای ۹۶
بخش یکم ـ جرائم و مجازات‌ها ۹۶
فصل یکم ـ جرائم علیه محرمانگی داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی ۹۶
مبحث یکم ـ دسترسی غیر مجاز ۹۶
مبحث دوم ـ شنود غیر مجاز ۹۷
مبحث سوم ـ جاسوسی رایانه‌ای ۹۷
فصل دوم ـ جرائم علیه صحّت و تمامیّت داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی ۹۸
مبحث یکم ـ جعل رایانه‌ای ۹۸
مبحث دوّم ـ تخریب و اخلال در داده‌ها یا سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی ۹۸
فصل سوّم ـ سرقت و کلاهبرداری مرتبط با رایانه ۹۹
فصل چهارم ـ جرایم علیه عفّت و اخلاق عمومی ۹۹
فصل پنجم ـ هتک حیثیّت و نشر اکاذیب ۱۰۰
فصل ششم ـ مسئولیّت کیفری اشخاص ۱۰۱
فصل هفتم ـ سایر جرائم ۱۰۴
فصل هشتم ـ تشدید مجازات‌ها ۱۰۴
بخش دوم ـ آیین دادرسی ۱۰۵
فصل یکم ـ صلاحیّت ۱۰۵
فصل دوم ـ جمع آوری ادلّه‌ی الکترونیکی ۱۰۶
مبحث اول ـ نگهداری داده‌ها ۱۰۶
مبحث دوّم ـ حفظ فوری داده‌های رایانه‌ای ذخیره شده ۱۰۷
مبحث سوّم ـ ارائه‌ی داده‌ها ۱۰۷
مبحث چهارم ـ تفتیش و توقیف داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی ۱۰۷
مبحث پنجم ـ شنود محتوای ارتباطات رایانه‌ای ۱۰۹
فصل سوم ـ استنادپذیری ادلّه الکترونیکی ۱۰۹

بخش سوّم ـ سایر مقررّات ۱۱۰
فصل سوم: رسانه‌ها ۱۱۵
درآمد ۱۱۵
مبحث اوّل: مفهوم رسانه ۱۱۵
گفتار اوّل: معنای لغوی رسانه ۱۱۵
گفتار دوّم: معنای اصطلاحی رسانه ۱۱۶
گفتار سوّم: ظهور و پیدایش رسانه‌ها ۱۱۷
گفتار چهارم: تعمیم حکم از کتب ضلال به رسانه‌های ضلال از منظر فقه ۱۱۷
مبحث دوم: مفهوم ضلال ۱۲۰
گفتار اول: معنای لغوی ضلال ۱۲۰
گفتار دوم: معنای اصطلاحی ضلال ۱۲۲
گفتار سوم: دیدگاه شرع نسبت به اضلال ۱۲۳
گفتار چهارم: آزادی بیان در اسلام و نسبت آن با رسانه‌های ضلال ۱۲۵
اهمیت آزادی در اسلام ۱۲۵
اهمیت آزادی بیان ۱۲۶
تعریف آزادی بیان ۱۲۶
عرصه‌های آزادی بیان ۱۲۷
آزادی بیان از دیدگاه اسلام ۱۲۹
آزادی بیان درفقه ۱۲۹
آزادی بیان در نصوص دینی ۱۳۲
آزادی بیان از دیدگاه فقهاء و اندیشمندان مسلمان ۱۳۴
حدود آزادی بیان ۱۳۶
نظرات فقهای امامیه ۱۳۹
نظرات فقهای اهل سنت ۱۳۹
دیدگاه فقهای حنفیه ۱۴۰
دیدگاه فقهای شافعی ۱۴۰
دیدگاه فقهای حنبلی ۱۴۰
دیدگاه فقهای مالکی ۱۴۱
مبحث سوم: مراد از ضلال چیست؟ ۱۴۴
گفتار اول: ملاک رسانه‌های ضلال از منظر فقهاء و اندیشمندان مسلمان ۱۴۴
بند اول: رسانه‌های مشتمل بر مطالب باطل ۱۴۴

ابطال سحر به وسیله‌ی قرآن و سنت ۱۴۶
علاج سحر تعطیل زواج ۱۵۶
بند دوّم ـ رسانه‌های تولید شده به قصد ضلال و گمراهی ۱۵۶
بند سوّم ـ رسانه‌های موجب ضلال و گمراهی ۱۵۸
نظریه فقهای اهل سنت درباره‌ی افعال مفسده‌آور و گمراه کننده ۱۶۰
مبحث چهارم: حکم حفظ و نگهداری رسانه‌های ضلال ۱۶۳
گفتار اول: نظر فقهاء در مورد حکم حفظ و نگهداری رسانه‌هایی که همه‌ی آن ضلال است ۱۶۳
بند اوّل ـ حفظ کتب ضلال مطلقاً حرام است ۱۶۳
بند دوم ـ حفظ کتب ضلال حرام نیست ۱۶۴
بند سوّم ـ اگر بر حفظ، مفسده یا ضلالتی مترتّب شود، حرام است ۱۶۴
بند چهارم ـ درحکم حرمت حفظ و نگهداری کتب ضلال توقف شده است ۱۶۷
گفتار دوّم: نظر فقهاء درمورد رسانه‌هایی که بعضی مطالب آن ضلال است ۱۶۷
بند اوّل ـ نظرقائلین به عدم ضلال ۱۶۷
بند دوّم ـ نظر قائلین به ضلال ۱۶۹
گفتار سوّم: شیوه‌های مقابله با رسانه‌های ضلال از دیدگاه حقوق اسلامی ۱۷۲
فصل چهارم: موضوعات متعلق به حکم رسانه‌های ضلال ۱۸۳
درآمد ۱۸۳
مبحث اوّل: مراد از حفظ رسانه‌های ضلال از منظر فقهاء ۱۸۳
گفتار اوّل: حفظ از تلف ۱۸۴
گفتار دوّم: نگهداری بر ظهر القلب (به خاطر سپردن) ۱۸۵
گفتار سوّم: جلوگیری از اندراس ۱۸۶
گفتار چهارم: حفظ در خارج (اقتناء) ۱۸۶
گفتار پنجم: همه‌ی آن چه که در باقی ماندن رسانه‌های ضلال نقش دارند ۱۸۷
گفتار اوّل: پخش و انتشار رسانه‌های ضلال از منظر فقه و حقوق اسلامی ۱۸۸
بند اوّل ـ پخش و انتشار رسانه‌های ضلال از منظر فقه ۱۸۸
بند دوّم: پخش و انتشار رسانه‌های ضلال از منظر حقوق ۱۹۰
گفتار دوّم: معامله‌ی بر رسانه‌های ضلال از منظر فقه و حقوق اسلامی ۱۹۴
بند اوّل: معامله‌ی بر رسانه‌های ضلال از منظر فقه ۱۹۴
بند دوّم: معامله‌ی بر رسانه‌های ضلال از منظر حقوق ۱۹۸
فصل پنجم: مصادیق رسانه‌های ضلال ۲۰۱
درآمد ۲۰۱

مبحث اوّل: مصادیق رسانه‌های ضلال از منظر فقه ۲۰۱
گفتار اول: کتب آسمانی انبیاء سابق ۲۰۱
بند اوّل ـ کتب آسمانی نسخ شده‌ی غیر محرّف ۲۰۱
بند دوّم ـ کتب آسمانی منسوخه‌ی تحریف شده ۲۰۳
اشکالات وارده از جانب فقهاء به نظر شیخ انصاری ۲۰۶
گفتار دوّم: تصانیف مخالفین ۲۰۹
بند اوّل ـ نظر فقهای قائل به حرمت تمام تصانیف مخالفین ۲۰۹
بند دوّم ـ نظر فقهای قائل به حرمت بعضی از تصانیف مخالفین ۲۱۱
گفتار سوّم: رسانه‌های دیداری ـ اینترنت، ماهواره، تلفن رایتل ـ شنیداری ۲۱۳
بند اول. دیدگاه فقهای اهل سنت درباره‌ی حکم گوش دادن به موسیقی (نقدی بر کتاب حلال وحرام دکتر یوسف القرضاوی ۲۱۳
بند دوّم ـ فیلم و عکس نامحرم از منظر فقهای اسلام ۲۳۸
بند سوّم ـ اینترنت از منظر فقهای اسلام ۲۴۰
بند چهارم ـ آنتن‌های ماهواره‌ای از منظر فقهای اسلام ۲۴۹
بند پنجم ـ تلفن رایتل از منظر فقهای اسلام ۲۵۰
بند ششم ـ رسانه‌های شنیداری از منظر فقهای اسلام ۲۵۳
نظریه‌ی غزالی ۲۵۵
استفتئات از مراجع شیعه ۲۶۰
بند هفتم ـ نظر ائمه‌ی مذاهب چهارگانه در مورد موسیقی ۲۶۳
بند هشتم ـ حکم اناشید اسلامی (سرودهای اسلامی) بدون موسیقی ۲۶۷
مبحث دوّم: مصادیق رسانه‌های ضلال از منظر حقوق اسلامی ۲۶۹
گفتار اوّل: جرائم علیه عفّت و اخلاق عمومی ۲۶۹
بند اوّل ـ محتویّات هرزه ۲۷۰
بند دوّم ـ مفاهیم مرتبط با جرایم رایانه‌ای ۲۷۴
بند سوّم ـ جرایم منافی عفّت رایانه‌ای ۲۷۷
تاریخچه‌ی پورنوگرافی ۲۷۹
مفهوم پورنوگرافی ۲۸۰
گفتار دوّم: جرایم علیه شخصیّت معنوی افراد ۲۸۵
بند اول: قذف ۲۸۵
بند دوّم: افترا ۲۸۶
بند سوّم: توهین ۲۸۸
بند چهارم: نشر اکاذیب ۲۸۹

فصل ششم: استثنائات بر حفظ رسانه‌های ضلال ۲۹۳
درآمد ۲۹۳
مبحث اوّل: موارد استثناء ۲۹۳
گفتار اوّل: نقض و ابطال ۲۹۳
گفتار دوّم: مناظره و احتجاج ۲۹۶
گفتار سوّم: تقیّه از منظر علمای اسلام ۲۹۸
برگزیده‌ی نظرات علمای اهل سنت درباره‌ی تقیه ۳۱۱
گفتار چهارم: حفظ رسانه‌های ضالّه به قصد اطّلاع بر رأی فرقه‌های ضالّه و فاسد ۳۱۶
بند اوّل ـ نظر قائلین به جواز استثناء ۳۱۶
بند دوّم ـ نظرقائلین به عدم جواز استثناء ۳۱۷
برگزیده‌ی نظریات فقهای شیعه ۳۱۸
مبحث دوّم: شرایط استثناء از دیدگاه حقوق اسلامی ۳۱۹
گفتار اوّل: شرایط استثناء از دیدگاه فقه اسلامی ۳۱۹
بند اوّل ـ اهلیّت داشتن ۳۱۹
بند دوّم ـ ایمنی از گمراهی ۳۲۱
گفتار دوّم: شرایط استثناء از دیدگاه حقوق ۳۲۲
مبحث سوّم: دامنه‌ی استثناء ۳۲۴
گفتار اوّل: نظر فقها در خصوص دامنه‌ی استثناء ۳۲۴
بند اوّل ـ نظر قائلین به حصر ۳۲۴
بند دوّم ـ نظر قائلین به عدم حصر ۳۲۵
برگزیده‌ی نظریات ۳۲۷
فصل هفتم: دلایل قائلین به حرمت رسانه‌های ضلال ۳۲۹
درآمد ۳۲۹
مبحث اوّل: عموم آیات ۳۲۹
گفتار اوّل: آیه‌ی لهو الحدیث ۳۲۹
بند اوّل: کیفیّت استدلال به آیه‌ی لهو الحدیث از نظر مفسّرین ۳۳۰
بند دوّم: کیفیّت استدلال به آیه‌ی لهو الحدیث از نظر فقها ۳۳۱
بند سوّم ـ اشکالات وارده در خصوص استدلال به آیه بر حرمت رسانه های ضلال از نظر فقها ۳۳۳
برگزیده‌ی نظریات ۳۳۵
گفتار دوّم: آیه‌ی قول الزّور ۳۳۷
بند اوّل: استدلال به آیه‌ی «قول الزور» از نظر فقها ۳۳۷

بند دوّم: اشکالات وارده بر آیه در خصوص استدلال بر حرمت رسانه‌های ضلال ۳۳۸
برگزیده‌ی نظریات ۳۴۱
گفتار سوّم: آیات موجود دیگر ۳۴۲
بند اوّل: آیه‌ی افتراء و کذب بر خداوند ۳۴۲
بررسی و نقد آیه ۳۴۳
بند دوّم ـ آیه‌ی نهی از نسبت دادن به خداوند ۳۴۳
بند سوّم ـ آیه‌ی حرمت کمک به گناه ۳۴۴
مبحث دوّم: روایات ۳۴۵
گفتار اوّل: روایت تحف العقول ۳۴۵
بند اول: استدلال فقها به سه فراز از روایت تحف العقول ۳۴۵
بند دوّم: اشکالات فقها به سه فراز از روایت تحف العقول ۳۵۱
برگزیده‌ی نظریات ۳۵۳
گفتار دوّم: روایت عبدالملک‌بن اعین ۳۵۴
بند اوّل: عبارات فقها در استناد به روایت عبدالملک بن اعین ۳۵۴
بند دوّم: اشکالات فقها به روایت در مقام استدلال بر حرمت رسانه‌های ضلال ۳۵۶
برگزیده‌ی نظریات مختلف ۳۵۷
گفتار سوّم: روایت ابی‌عبیده الحذاء ۳۵۹
مبحث سوّم: دلیل عقل ۳۶۰
گفتار اوّل: کیفیّت استدلال به دلیل عقل در عبارات فقهاء ۳۶۰
گفتار دوّم: اشکالات وارده به دلیل عقل از منظر فقها در مقام استدلال بر حرمت رسانه‌های ضلال ۳۶۱
مبحث چهارم: دلیل اجماع ۳۶۴
گفتار اوّل: نحوه‌ی استدلال به اجماع در مقام حرمت حفظ رسانه‌های ضلال از منظر فقها ۳۶۴
گفتار دوّم: اشکالات فقها به اجماع در مقام استدلال بر حرمت حفظ رسانه‌های ضلال ۳۶۵
مبحث پنجم: دلایل موجود دیگری که تعداد کمی از فقها به عنوان ادلّه‌ای بر حرمت حفظ رسانه‌های ضلال به آن استناد کرده‌اند ۳۶۷
گفتار اوّل: دفع ضرر محتمل ۳۶۷
گفتار دوّم: وجوب جهاد با اهل ضلال ۳۶۸
گفتار سوّم: حفظ رسانه‌های ضالّه بیانگر رضایت به محتوای آن‌ها است ۳۶۸
برگزیده‌ی نظریات مختلف ۳۶۸
نتیجه‌گیری ۳۶۹
فهرست منابع ۳۷۳

بخش اول

رویکردی مفهومی ساختاری به فیلترینگ

فصل اول

کلیّات و مفاهیم

کلیات

بحث فیلترینگ در تمام کشورهای دنیا به شکل‌های گوناگون انجام می‌شود و تنها اختلافات موجود در این زمینه بر سر مصادیق آن است. حفظ امنیت ملی، فصلِ مشترک اصول تمام حکومت‌ها در ورود به مساله‌ی فیلترینگ است. کشورهایی چون آمریکا و اروپا به نوعی به فیلترینگ نهایی اعتقاد دارند که در آن خانواده‌ها و نهادهای آموزشی و خصوصی، خود در مورد مسدود کردن سایت‌ها تصمیم می‌گیرند. اما مساله‌ی فیلترینگ در ایران همچون دیگر حوزه‌های آی‌تی کشور با مشکل متولیان بی‌شماری روبه‌رو است.

در این پژوهش سعی بر آن است که به بررسی مواردی پرداخته شود که باعث ایجاد فیلترینگ می‌شود و همچنین جواز و عدم جواز آن موارد از منظر فقه و حقوق اسلامی از منظر مذاهب خمسه مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهایی ارائه گردد. در این مسیر نیز به مساله‌ی استفاده از فیلترشکن‌هایی می‌پردازیم که در دنیا به دنبال فیلتر هر سایتی برای خود بازاری ایجاد کرده است و این که آیا استفاده از آن شرعاً اشکال دارد یا خیر؟ از جمله مشکلاتی که در طی مسیر پژوهش با آن مواجه بودم کمبود منابعی بود که در این موضوع طرح بحث کرده باشد.

بدیع بودن موضوع این مساله که از اصل اینترنت و فضای مجازی و رسانه‌های ضاله صحبت می‌کند باعث شده تا مشکلات آن در حال حاضر در برخی محافل آن هم به صورت جزئی مورد بحث قرار گیرد.

بحث فیلترینگ و نیز مسدود کردن سایت‌ها هم از جمله‌ی مشکلات دیگر اینترنت می‌باشد که البته این امر هم مطابق قوانین و اصول خود صورت می‌گیرد اگرچه گاهی در این میان اشتباهاتی هم صورت می‌گیرد ولی امری اجتناب‌ناپذیر است. در این میان بعد از کم بودن منابع و عدم توجه محققین به این امر که از جمله محدودیتهای تضییق به شمار می‌رفتند یکی دیگر از محدودیتها، فیلتر بودن و عدم دسترسی به سایت‌هایی بود که در این گذر می‌توانستند منبع مفیدی برای بررسی بیشتر موارد فیلترینگ و چرایی آن باشند.

همچنین در حوزه‌ی منابع اهل سنت نیز با مشکل عدم دسترسی به منابع مواجه بودم ولیکن در مجموع، پژوهش پیش‌رو با وجود کاستی‌های بسیار، نتیجه‌ی تلاشی است که کوشیده شده تا از منابع فقهی و حقوقی (شیعه و اهل سنت) از آن چه در این خصوص قلمفرسایی نموده است استفاده نماید.

با توجه به رشد و گسترش شبکه‌ی جهانی وب، دسترس‌پذیری به همه‌ی اشکال مختلف اطلاعاتی، اعم از متن و فایل‌های صوتی و تصویری و گرافیکی متنوع را برای همه‌ی کاربران به راحتی میسر کرده است.

در این میان انتشار برخی اطلاعات با محتوای هرزه‌نگاری، ترویج خشونت و ترور، افشای اطلاعات خصوصی افراد حقیقی و حقوقی، تجارت مواد مخدر و موارد مشابه که دسترسی به آن‌ها در شبکه‌ی اینترنت به آسانی صورت می‌گیرد، دولت‌ها و مقامات مسوول را بر آن داشته تا کنترل و نظارت بیشتری، حتی تا حد مسدود کردن دسترسی به پایگاه‌های مورد نظرشان و برخورد قضایی و قانونی با گردانندگان آنها اعمال کنند. که در اصطلاح رایانه‌یی به آن فیلترینگ گفته می‌شود.

امروزه با پیشرفت و دسترسی بدون مرز به تکنولوژی و اطلاعات، امر فیلترکردن بیشتر شیوه‌ای سیاسی به خود گرفته و تبدیل به حربه‌ای برای مقابله و عدم دسترسی به اطلاعات مورد نظر بین سیاستمداران و مخالفان آنها و راهی برای جلوگیری از دستسرسی به آگاهی‌ها شده است.

هرزه‌نگری‌های جنسی بخصوص در زمینه‌ی سوءاستفاده از کودکان، ترویج خشونت و فساد، خرید و فروش مواد مخدر و زیانبار، اشاعه‌ی اطلاعات خصوصی افراد و سازمان‌ها، استفاده از اطلاعات وب در جهت اهداف تروریستی و موارد مشابه، ضرورت کنترل محتوای وب را ناگزیر ساخته است، ولی این کنترل و نظارت بر انتشار اطلاعات در جوامع مختلف و بر حسب خط‌مشی‌های سیاسی و فرهنگی هر جامعه‌ای نمودهای متفاوتی داشته است.

بزرگترین مشکل فیلترینگ در چند سال اخیر مسدود کردن یک سایت بدون هشدار به صاحبان آن بوده است. و همچنین فیلترینگ اشتباهی نیز سردرگمی بسیاری از کاربران را در بر داشته است.
میزان فیلترینگ اشتباهی سایت‌ها، در حال حاضر به گونه‌ای در پهنه‌ی اینترنت فارسی رشد پیدا کرده‌اند و در حال حاضر دولت هزینه‌ی سنگینی را در خصوص فیلترینگ در طول سال متحمل می‌شود که شایسته است با در نظر گرفتن راهکارهای صحیح جلوی ورود اطلاعاتی که با موازین شرعی و قوانین کشور مغایرت دارد را گرفت و با کمترین هزینه‌ی مادی و معنوی مواجه شد.

مفاهیم

مبحث اول: مفهوم فیلترینگ

در ابتدای بحث به بیان و بررسی مفهوم فیلترینگ از جهت لغوی و اصطلاحی و چگونگی ظهور و پیدایش و روند تکاملی آن می‌پردازیم. در کتاب‌های لغت آمده است فیلتر در لغت به معنای پالایش است و در فرهنگ اینترنت به معنای جلوگیری از دسترسی کاربران به سایت‌هایی که دارای مطالب ناشایست هستند که البته درباره‌ی اصطلاح «ناشایست» اختلاف‌نظرهای شدیدی وجود دارد. فیلترینگ اینترنت عبارت است از اعمال سانسور، محدودیت و نظارت ساختار یافته و هدفدار برای دسترسی به محتوای وبگاه‌ها و استفاده از خدمات اینترنتی برای کاربران. (مولایی، ش ۱۲۴، سالنامه‌ی ۱۳۸۵)

مبحث دوم: معنای لغوی فیلترینگ

در فرهنگ معین به معنی محدود و جمع آن محدودات (محدود بودن و دارای حدّ بودن) (معین، محمد، جلد سوّم، ص۳۹۰۰) و همچنین در فرهنگ پهلوی نیز به معنی محدود و جمع آن محدودات (دیواربندان، ساماندران، مرزین‌ها)، برین، برینومند ـ کناراکمند، سرومند، سامانمند، ویندمند، سومه‌دار، مرزین ـ ساماندار، اندک، کم، زی‌یافته (زی ـ حدّ شرعی)، برهان، تعبیر شده است. (پرتو)
همچنین به معنای نهی آمده و مقصود از مادّه‌ی نهی بحث از مادّه‌ی نهی به معنی بحث پیرامون معنای مادّه‌ی نهی (ن، ه، ی) است. به مادّه‌ی نهی، کلمه‌ی نهی و لفظ نهی نیز گفته می‌شود. مادّه‌ی نهی حروف «ن، هـ ی» است که در لغت به معنای باز داشتن و در اصطلاح عبارت از این است که

شخصی عالی (دارای مقام بالا) از دانّی (دارای مقام پایین) درخواست ترک فعلی را بکند و این درخواست هم با به کارگیری کلمه‌ی نهی و مشتقّات آن صورت پذیرد. (مظفر، ج۱، ص۹۵)
دیدگاه مشهور در مورد مادّه‌ی نهی در میان قدما این است که معنای نهی، طلبِ ترکِ فعل است و برخی آن را به طلبِ کفّ (خودداری و جلوگیری نفس از اقدام به فعل) معنا کرده‌اند؛ اما در میان متأخّران مشهور است که معنای آن زجر و ردع (منع از فعل) است اما زجر و ردع اعتباری نه تکوینی. (عراقی، ج۱، ص۴۰۲) دیدگاه مشهور در مورد ظهور نهی: مشهور اصولی‌ها اعتقاد دارند نهی، در حرمت، ظهور دارد. (صاحب معالم، ص۹۰)

مبحث سوّم: معنای اصطلاحی فیلترینگ

الفاظ فیلترینگ و فیلتر علاوه بر معنای لغوی، معنایی اصطلاحی دارند که در علوم مختلف از جمله علم فقه مطرح می‌شود. اما از آن جا که کاربرد این الفاظ در فقه محدود به یک باب فقهی نمی‌شود و از طرفی در یک باب هم ممکن است چند معنای مختلف داشته باشند، نمی‌توان معنای اصطلاحی واحدی برای آنها بیان نمود. در نتیجه برای بیان معنای اصطلاحی این الفاظ، قبل از هر چیز باید مشخص نمود که در چه ابوابی از بابهای فقهی به کار رفته‌اند و معنای آنها در هر باب چیست.
اگر این الفاظ در هر باب نیز در موارد مختلفی به کار رفته‌اند ـ به صورتی که معنای آنها به تناسب محل کاربردشان تفاوت کرده است ـ باید با توجّه به محل کاربرد آنها معانی گوناگونشان را روشن نمود تا در نهایت معانی اصطلاحی الفاظ مذکور آشکار و مشخص گردد.

موانع و مشکلات «فیلترینگ»

مهمترین موانع و مشکلات فیلترینگ عبارتند از:
۱. بدلیل این که فیلترینگ توسط نرم‌افزار کامپیوتری صورت می‌گیرد پس تعجّبی ندارد که به دلیل سیستم ماشینی‌شان هیچ درک و فهمی از معنی نوشته‌های انسانی ندارند و بنابراین مثلاً ممکن است مطالب یک سایت پزشکی را با یک سایت مستهجن اشتباه بگیرد.
۲. مشکل بعدی فیلترینگ اینست که به همه‌ی کاربران به یک دید نگاه می‌شود. مثلاً مطالبی که دانستن آن برای یک پزشک ضروری است برای برخی افراد ممکن است گمراه کننده باشد لذا سیستم فیلترینگ قادر به تشخیص این موارد نیست و دسترسی به اطّلاعات را دچار مشکل می‌کند.
در شبکه‌هایی که دارای فیلترینگ اینترنت هستند نحوه‌ی کار بدین صورت خواهد بود:

۱. درخواست یک صفحه وب.
۲. این درخواست ابتدا به ISP می‌رود و از آنجا به شبکه محلّی (شبکه اینترنت کشور).
۳. قبل از این که درخواست از شبکه بدست سروری که صفحه وب مورد نظر روی آن است برسد توسط سیستم فیلتر کننده بررسی می‌شود.
۴. در این‌جا دوحالت ممکن است اتّفاق بیفتد: الف) سیستم فیلتر درخواست شما را مجاز دانسته در این صورت در خواست شما به وب سرور مقصد ارسال و متعاقباً صفحه‌ی مورد نظر ارسال خواهد شد.
ب) سیستم فیلتر درخواست شما را غیر مجاز و آنرا بلوکه می‌کند در این صورت از ارسال درخواست شما به سرور جلوگیری کرده و یک پیغام اخطار به شما ارسال می‌کند. سیستم فیلتر درخواست‌ها را با لیست سیاه مقایسه می‌کند و آن گاه تصمیم می‌گیرد که اجازه‌ی عبور بدهد یا نه. لیست سیاه (Black List) از سه قسمت تشکیل شده است:

۱. آدرس دامنه: آدرس دامنهِ سایت‌های ممنوعه.
۲. آدرس IP: آدرس آی‌پی سایت‌های ممنوعه.
۳. واژه‌های کلیدی: کلماتی که اگر در متن درخواست صفحه‌ی وب یافت شود بلافاصله فیلتر خواهد شد چنان چه درخواستِ رسیده، با هریک از موارد موجود در این سه قسمت مطابقت داشته باشد اجازه‌ی دسترسی داده نخواهد شد.

راه‌های مختلف فیلترینگ

برای فیلتر کردن راه‌های مختلفی وجود دارد که بسته به شرایط مکان و زمان یکی از اینها انتخاب می‌شود که این راه‌ها عبارتند از:

فیلترینگ از طریق DNS

این روش ساده‌ترین و کم‌خرج‌ترین روش فیلتر است بدین صورت که اگر این سرور یک سانسورکننده باشد آدرس سایت‌هایی که برای ترجمه به این سرور می‌رسد در صورت تشخیص به آی‌پی تبدیل نمی‌شوند.

فیلترینگ به وسیله‌ی پراکسی (Proxy)

در این حالت شما برای اتّصال به اینترنت باید از پراکسی استفاده کنید بدین صورت که آدرس پراکسی سرور را در مرورگرتان تنظیم می‌کنید. در این صورت تمام تقاضاهای شما ابتدا به پراکسی رفته و اگر مجاز باشد به وب ارسال می‌شود.

فیلترکردن به کمک مسیریاب و دروازه (Router&Gateway)

در این روش ترتیب کار به این صورت است که در نقطه‌ی انتهایی شبکه‌ی (دروازه) یعنی جایی که شبکه به اینترنت وصل می‌شود روتر یا دروازه طوری تنظیم می‌شود که ترافیک را به سمت یک سیستم فیلتر کننده منحرف کند.

سانسور افزارها (ware Censor)

این روش برخلاف روش‌های قبلی که فیلترینگ در سرورها اعمال می‌شد در سیستم کلاینت با نصب نرم‌افزار اعمال می‌شود. از این روش معمولاً در مدارس و یا ادارات استفاده می‌شود. این نرم‌افزارها به روی هر کامپیوتر جداگانه نصب می‌شود. تعدادی از این نرم‌افزارها از این قرارند:
(www.cybersitter.com Cyber sitter) (www.Surfcontrol.com Surf Control)

مسدود کردن پورتها: اگر یک پورت بلوکه شود تمام سرویس‌هایی که از طریق آن پورت کار می‌کنند غیرقابل دستیابی می‌شوند. مثلاً سال پیش امکان دسترسی به ایمیل (۱۱۰ و ۲۵) و مسنجرها (۱۹۴) کاملاً مسدود شده بود.

فیلترینگ بر اساس محتوا (هم خزنده و بعد سیستم برسی محتوا و تونل)

شایسته است که در دنیای اینترنت روزانه صدها و شاید هزاران سایت جدید به وجود آیند و به همین تعداد نیز از بین بروند بنابراین یافتن سایت‌های ممنوعه و فیلتر کردن آنها به طور دستی زمان زیادی می‌برد و عملاً غیر ممکن است. بنابراین برای رفع این مشکل از نرم‌افزارهایی موسوم به خزنده (Crawler) استفاده می‌کنند.

این نرم‌افزار به طور اتوماتیک و با سرعت زیاد در تارنمای اینترنت در میان سایت‌ها حرکت می‌کند و با بررسی عناوین و یا متن سایت‌ها، آنها را از نظر وجود کلمات کلیدی بررسی می‌کند (قبلاً این کلمات کلیدی را برایش تعریف می‌کنند) اگر سایتی که عبارت ممنوعه در آن است را پیدا کند آن را به لیست سیاه اضافه می‌کند.

سیستم بررسی محتوا (content Proxy)

معمولاً تمام روش‌های فیلترینگ بر اساس ترافیک ورودی کار می‌کردند یعنی آنها اطّلاعات ارسالی از داخل شبکه به بیرون را در مرز شبکه با اینترنت چک می‌کردند و اگر درخواست را نامناسب می‌دیدند آنرا فیلتر می‌کردند. ولی این روش ترافیک ورودی به شبکه را هم چک می‌کند تا چنان که کاربری با کمک وب پروکسی درخواست مشاهده سایت فیلتر شده را به دور از دید فیلتر کننده فرستاد در برگشت اطّلاعات سایت چک می‌شود و اگر از نظر محتوایی مشکل داشت آن‌را فیلتر می‌کند.

پس اگر با وب پروکسی توانستید درخواست یک سایت را بدهید، در راه برگشت محتوای آن چک می‌شود و چنان چه کلمه‌ای حسّاس که فیلتر محتوا به آن حسّاس است در آن یافت شود پیغام دسترسی امکان‌پذیر نیست برای شما ارسال می‌شود.

تقسیم‌بندی پراکسی‌ها از نظر فنّی و تکنولوژیکی

۱) (*HTTP Proxy*): این پراکسی‌ها برای دیدن صفحات وب طرّاحی شده‌اند و نمی‌توانند صفحات رمزنگاری شده را نمایش دهند.

۲) (*Https proxy*): این پراکسی‌ها برای دیدن صفحات وب رمز نگاری شده (HTTPS) طرّاحی شده‌اند البتّه با پروتکل Http نیز سازگاراند.

۳) (*Socks proxy*): این پراکسی‌ها روی هر پروتکلی (Http,Https,FTP,...) کار می‌کنند و معمولاً به روی پورت ۸۰۸۰ فعّالیت می‌کنند.

۴) (*web Proxy*): عموماً این پراکسی‌ها را با نام "ف ی ل ط ر ش ک ن" می‌شناسند که با پراکسی‌های قبل تفاوت دارند. (itc.itmavara.com)

کاربردها و عملکردهای فیلترینگ

گفتار اول: کاربردها و عملکردهای عمومی فیلترینگ

۱) فیلترینگ فنّی: مسدود کردن (DNS، IP) و (URL)، مسدود کردن کلیدواژه در نام دامنه یا در صفحه‌ی مورد نظر؛

۲) خارج کردن نام تارنما از نتایج جست‌وجوها: این روش زمانی استفاده می‌شود که دولت‌ها با شرکت‌های ارائه دهنده‌ی خدمات جست‌وجو به توافق می‌رسند تا تارنمای خاصی در لیست نتایج جست‌وجو قرار نگیرد؛

۳) لغو ثبت دامنه: در مواردی که دولت‌ها به سرور ثبت دامنه‌ها دسترسی دارند، دامنه‌ی سایت‌هایی با محتوای آسیب زننده و نامناسب را لغو می‌کنند؛

۴) خودسانسوری: وادار کردن تولیدکنندگان محتوا به خودسانسوری از راه تهدید از مجاری قانونی، ارتقای هنجارهای اجتماعی و روش‌های غیررسمی ارعاب و ترساندن. آیا انواع این فیلترها محیط اینترنت را ایمن می‌سازد؟ چه تفاوتی میان محتوای اطّلاعات اینترنت و رسانه‌های پیشین وجود دارد؟ چه قدر می‌توان حدود آزادی اطّلاعات، شامل منافع ملّی، امنیّت داخلی، اخلاق و نظم عمومی را که در رسانه‌های پیشین مورد توجّه بوده در مورد اینترنت و شبکه‌های رایانه‌ای نیز اعمال کرد؟

گفتار دوم: کاربردهای متفاوت دیگر فیلترینگ

اگر مسئولیّت اینترنت با یک سازمان باشد و بتوانیم یک برنامه‌ریزی کلان برای فضای مجازی داشته باشیم، آن هم با سهیم کردن کارشناسان و فعّالان این فضا که با کاربران در ارتباط هستند، و بتوانیم با آن‌ها ارتباط داشته باشیم و یک شبکه‌ی اینترنت ملّی را به شرط این که ارتباطمان با دنیای خارج قطع نشود، شبکه‌ای که همه جذب آن شوند، با هزینه‌های پایین، اطّلاعات خوب و شبکه‌های مفید و به همراه فرهنگ‌سازی استفاده از آن، آن وقت می‌توانیم در این فضا موفّق باشیم. فیلترینگ به صورت کلّی، چیز خوبی است و استفاده‌های خیلی خوبی هم دارد. ولی با همان ظرافتی که دارد به شرط این که ضربه به فضای آزاد و تولید محتوای اینترنت نزند.

همان گونه که می‌دانیم اساساً بزرگ‌ترین فیلترینگ در آمریکا اتّفاق می‌افتد. ولی چه طور آن‌ها مشکلی در این زمینه احساس نمی‌کنند؟ در آمریکا برنامه‌ی کلانی برای فیلترینگ ریخته شده است. فیلترینگ در فضای ایران خیلی نوپاست و هنوز خیلی جای کار دارد و نیازمند قوانین جدید و ظرفیت‌های جدید می‌باشد. بهتر است یک مقدار در مورد حوزه‌ی فیلترینگ و درباره‌ی شایدها و بایدها و نبایدها و نقاط قوت و ضعف فضا صحبت کنیم و ما در نهایت به این نتیجه خواهیم رسید که مشکل ما در فضای اینترنت، فیلترینگ نیست. مشکل ما فراتر از فضای فیلترینگ می‌باشد.

ما در فضای اینترنت کشور با یک مشکل مدیریّتی روبرو هستیم و آن این که، مدیریّت فضا به چه کسی سپرده شده و چه فعّالیّت‌هایی تاکنون در آن انجام داده و یا چه فرهنگ‌سازی‌هایی درباره‌ی آن انجام شده است؟ و یا در زمینه‌ی رسانه‌های دیگر مانند رسانه‌های دیداری، شنیداری، مکتوب و... چه کارهایی صورت گرفته است؟ وقتی به سراغ غربی‌ها و رسانه‌های آن‌ها می‌رویم، می‌بینیم که مردم آنجا گام‌به‌گام با مسائل این رسانه‌ها حرکت کرده‌اند. از تئاتر شروع شده تا سینما، و همه‌ی آن‌ها را دیده‌اند. این طور نبوده است که مردم اوّل سینما را دیده باشند، بعد تئاتر را دنبال کنند. از اینجا می‌فهمیم که اگر بخواهیم سینمای قویّ داشته باشیم، باید تئاتر را قویّ کنیم. متاسّفانه در کشور ما اوّل چیزی وارد می‌شود، و بعد از آن به فکر می‌افتیم که چرا فرهنگ‌سازی نکرده‌ایم؟ در این فضا هم، چرا از همان اوّل برای فیلترینگ برنامه‌ریزی صورت نگرفته است؟ چنان چه ما در صحبت‌های مقام معظّم رهبری بررسی بکنیم، می‌بینیم که خود آقا هم اذعان داشته‌اند که قبل از این که اینترنت بخواهد وارد ایران شود باید به فکر فیلترینگ می‌بودیم و این فضا را آماده کرده و نحوه‌ی استفاده از آن را فرهنگ‌سازی می‌کردیم.

شهید آوینی هم در کارهای خود می‌گوید که باید یک مطالعه اجمالی داشته باشیم. مثلاً در زمینه‌ی ماهواره می‌گوید: ماهواره خواهد آمد، چه ما بخواهیم و چه نخواهیم. پس بهتر است قبل از این که آن بخواهد زورش را به ما برساند و غالب شود، ما فرهنگ‌سازی کنیم تا مردم بتوانند درست از آن استفاده کنند.

من می‌خواهم بدانم فرهنگ‌سازی چه جایگاهی در این فضا داشته است؟ و با این کارهایی که انجام دادیم آیا توانستیم برای آن فرهنگ‌سازی کنیم؟ در این زمینه چه گام‌هایی برداشته شده است؟ نقاط ضعفی که ما الان با آن روبرو هستیم همین موارد می‌باشد، نه این که بگوییم مشکل ما فیلترینگ است. فیلترینگ در مسائل اخلاقی و فیلتر کردن سایت‌های پورنوگرافی و سایت‌هایی که مشکل اخلاقی دارند را همه‌ی خانواده‌های ایرانی موافق هستند. با این کار به این سایت‌ها دسترسی‌ها محدود می‌شود. در همه‌ی کشورها در این زمینه فیلترینگ انجام می‌شود ولی چگونگی فیلترینگ هم مهمّ است. چه طور فیلتر شوند که آسیبی به کاربران و محتوای تولید شده نرساند؟ و چه طور فیلتر کنیم که کاربران نسبت به ما گارد نگیرند؟ و فکر نکنند آنجا چیز خوبی هست و ما نمی‌خواهیم بگذاریم آن‌ها ببینند.

چه اتّفاقی افتاده است که با وجود این که بخش مسائل اخلاقی در موضوع فیلترینگ، در کشور ما بسیار مهمّ بوده، امّا این همه تاثیر روانی بر مخاطبش داشته است؟ شاید یک بخش از این تاثیر از نحوه‌ی عملکرد ما در فضای فیلترینگ سرچشمه می‌گیرد. در فضای فیلترینگ وقتی فیلتر می‌کنیم، این فیلتر به معنای اخطار است. بیشتر از این که نمی‌تواند باشد. ما فقط یک اخطار به مخاطب می‌دهیم که آقای مخاطب، یا کاربر محترم، این سایت، طبق قوانین، اخلاق و فرهنگ، روش زندگی و آیین و مذهب ما و... به درد شما نمی‌خورد.

اما از طرفی می‌بینیم به راحتی کاربر می‌تواند از مرز فیلترینگ عبور کند و این پرده را کنار بزند و استفاده‌اش را ببرد. آن هم با نرم‌افزارهای فیلترشکن یا پروکسی‌های مختلفی که برای کشور چین آماده می‌شود. ولی آمار نشان می‌دهد که بیشترین استفاده را ایرانی‌ها از آن دارند. این‌ها به چه خاطر هست؟ به خاطر عدم فرهنگ‌سازی وعدم اطّلاع‌رسانی درست هست. با فیلترینگ تنها نمی‌شود این کارها را انجام داد.

من یک سوال داشتم و آن هم درباره‌ی شبکه‌های اجتماعی اینترنت است. وقتی اینترنت را، این دنیای اطّلاعات منسجم را وارد کشور کردیم و مردم از آن استفاده می‌کنند، یک نیازی برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی هم در این میان شکل می‌گیرد. این نیاز به استفاده از این شبکه‌ها یک نیاز مشروع است. یک حق مشروعی هست که ما باید به کاربر بدهیم تا بتواند استفاده کند. ما می‌گوییم فیس بوک، گوگل پلاس، فرندفید... و این مضرّات را دارد. آیا ما توانستیم در برنامه‌ریزی‌هایی که کردیم یک شبکه‌ی اجتماعی خیلی قویّ ایرانی که قابل رقابت با فیس بوک و گوگل پلاس و... باشد آماده کنیم؟ آیا شبکه‌های اجتماعی که در ایران احداث شده‌اند قدرت رقابت با گوگل پلاس یا فیس بوک را دارند؟ به هیچ عنوان. به خاطر این که اوّلاً ما از این شبکه‌ها حمایت نکردیم.

از طرفی این سطح آگاهی که ما به وجود آوردیم، عدم فرهنگ‌سازی و آگاهی‌های اشتباه و این که یکسری اطّلاعات اشتباه در دسترس کاربران گذاشتیم ... بگذارید راحت بگویم، ما چه کار کردیم که یک کاربر ایرانی حاضر است تمام اطّلاعاتش را به گوگل پلاس یا فیس بوک یا فرندفید بدهد اما حاضر نیست به شبکه‌های اجتماعی داخل کشور اعتماد کند و این اطّلاعات را بدهد؟ فکر می‌کنید چرا این اتّفاق می‌افتد؟ این واقعاً برای همه‌ی کاربران ما سوال است. به خاطر عدم اطّلاع‌رسانی این اتّفاق می‌افتد. یک مقداری هم در این فضا بد برخورد کرده‌ایم.

باید یک خرده روشن‌تر، بازتر، با اطّلاع‌رسانی قوی‌تر، درباره‌ی خود فیلترینگ و وجوه مثبت و این که مدیریت متمرکزی در این فضا داشته باشیم، وارد عمل بشویم. ما اکنون اگر در شبکه‌های اجتماعی، جلوی کاربران را بگیریم و هیچ‌کس هم نتواند وارد شبکه‌های آن طرف بشود، ایرانی‌هایی که آن طرف مرزهای ما زندگی می‌کنند و تعدادی از آن‌ها هم ضدّ انقلاب هستند، در این صورت آن‌ها مبلّغ ما می‌شوند. واقعاً آن‌ها مبلّغ ما در آن شبکه‌ها هستند؟ اگر کسی بخواهد ایرانی‌ها را بشناسد، باید از آن‌ها بپرسد ایرانی یعنی چه؟ سیاست ایران چه طور است؟ نظام ایران چه طور است؟

وقتی که ما در این فضاها حضور نداشته باشیم این مشکلات هم به وجود می‌آید. البته یکسری خوبی‌ها هم دارد. مثلاً ضدّ انقلاب اگر فقط در این شبکه‌ها فعّالیّت دارد، وقتی بخواهد برنامه ریزی درباره‌ی ایران انجام دهد، یکسری اطّلاعات سوخته دارد و اطّلاعات جامع نخواهند داشت. و برنامه‌ریزی نادرستی انجام می‌دهد که همین باعث خنده‌ی ما می‌شود به لحاظ این که اطّلاعات جامعی از مردم ایران ندارند.

ولی من فکر می‌کنم اگر ما بتوانیم یک مدیریّت خیلی خوب داشته باشیم و بتوانیم از شبکه‌های اجتماعی‌مان و از کاربران و فعّالانمان حمایت کنیم و در برنامه‌ریزی‌های کلان ... سهمی به آن‌ها بدهیم، با توجّه به این که فعّالان سایبری و مجازی و آنهایی که سالهای سال در این فضا بوده‌اند و کار کرده‌اند و وابسته به جایی نبوده‌اند و گروه‌های مختلف تشکیل داده‌اند، این‌ها تجربیّات جدیدی دارند، تجربیّات گذشته‌شان را هم به این ضمیمه می‌کنیم و اگر بتوانیم از آن‌ها استفاده کنیم، می‌دانید چقدر می‌توانیم در برنامه‌های کلانی که داریم از این‌ها استفاده کنیم؟ اما ما چه قدر در حوزه‌ی فیلترینگ تاکنون از این‌ها استفاده کرده‌ایم؟ چند بار کاربران فعّال فضای مجازی، کارشناسان را جمع کردیم و چه قدر ما با این‌ها در حوزه‌ی فیلترینگ صحبت کردیم و نظر آن‌ها را در مورد فیلترینگ جویا شدیم؟ بپردازیم به بحث جمع‌بندی و این که برای بهتر کردن، چه کار می‌بایست کرد و چه پیشنهادی دارید؟

اگر بتوانیم مسئولیّت واحدی را درست کنیم، حتّی اگر چندین سازمان باشند، مسئولیّت با یک سازمان باشد و بتوانیم یک برنامه‌ریزی کلان برای فضای مجازی داشته باشیم، آن هم با سهیم کردن کارشناسان و فعّالان این فضا که با کاربران در ارتباط هستند، و بتوانیم با آن‌ها ارتباط داشته باشیم و یک شبکه اینترنت ملّی را به شرط این که ارتباطمان با دنیای خارج قطع نشود، شبکه‌ای که

همه جذب آن شوند، با هزینه‌های پایین، اطّلاعات خوب و شبکه‌های مفید و به همراه فرهنگ‌سازی استفاده از آن، همچنین استفاده از اینترنت آزاد برای کسانی که می‌خواهند در آن فعّالیّت کنند، آن وقت می‌توانیم در این فضا موفق باشیم. باید مدیریّت فضای مجازی را بهبود ببخشیم. در حال حاضر همه‌ی سازمان‌ها بودجه‌هایی برای فضای مجازی دارند که این‌ها به طور موازی هزینه می‌شوند.

عمده‌ترین دلایل عدمِ قانونیِ بودن دسترسی به اینترنت

گفتار اول: اعتیادآور بودن اینترنت

بارها و در نوشته‌های مختلف از اعتیاد افراد به اینترنت گفته و نوشته شده است. از چت و فیس‌بوک گرفته تا توئیتر و گودر و به تازگی تراوین. متاسّفانه من خود دارای تجربه‌ی اعتیاد به صفر کردن گودر بوده‌ام. قرار است که در شرکت کار کنیم و یا به اعتیاد خود بپردازیم؟ شخصاً با اختصاص زمان مشخص در طول روز به باز بودن اینترنت نیز مخالفم. ذهن معتاد، همواره بخشی از ذهنش معطوف این مسئله است که کی ساعت آزادی فرا می‌رسد و او می‌تواند به اعتیادش برسد. مرگ یک‌بار و شیون یک‌بار. اگر تا به حال فردی از اعتیاد به اینترنت به مقام علمی و فنّی بالایی رسیده است لطفاً به من معرفّی کنید که در نوشته و اعتقادات خود تجدید نظر کنم.

گفتار دوم: بی‌ارزش بودن بسیاری از مطالب اینترنت

از قدیم گفته‌اند که بی‌خبری خوش‌خبری است. از مجموع مطالب زیادی که در اینترنت مطالعه می‌شود، درصد زیادی از آن‌ها به هیچ ارزشی در زندگی و متعاقب آن درصد بالاتری به ایجاد هیچ ارزشی در کار منجر نمی‌شود. می‌توان مطالعه‌ی این مطالب را که گاه جنبه‌ی سرگرمی و گاه کسب خبر دارند، به ساعات پایان روز موکول نمود و از قسمت ارزشمند وقت خود برای ارزش آفرینی استفاده نمود.

گفتار سوم: مضرّ بودن برخی از مطالب اینترنت

بارها تاکید نموده‌ام که نه من مسئولیّت اخلاق و دین همکاران را برعهده دارم و نه صلاحیّت آن را. اما همگان (و نه من به تنهایی) اذعان دارند که برخی محتویّات اینترنت برای سلامت فکری و کاری افراد مضرّ می‌باشد. خوشبختانه اینترنت کشور در این مورد توسط قانون مربوطه مدیریّت

می‌شود و وظایف مدیران شرکت‌ها در این زمینه تنها محدود به از کار انداختن فیلترشکن‌ها می‌باشد.

مزایا و معایب فیلترینگ

در بعضی جوامع دسترسی بی‌حدّ و حصر به اطّلاعات از طریق اینترنت انتقادات شدیدی را به همراه می‌آورد. از دو گروه اصلی طرفداران فیلترینگ یک دسته آنهایی هستند که به برخی محتواهای غیراخلاقی اینترنت اعتراض دارند و دسته‌ی دیگر حکومت‌هایی که تاب سخن مخالفان را برنمی‌تابند.

گفتار اول: برخی از مزایای فیلترینگ

- مانع افزایش سریع فسادهای اخلاقی؛
- کاهش سستی ایمان در جامعه؛
- مانع کلاهبرداری‌های کلان اینترنتی؛
- مانع گسترش اطلاعات غلط و نادرست؛
- مانع زیر سؤال رفتن شخصیت اشخاص؛
- جلوگیری از ضربه‌های اقتصادی به سازمان‌ها و نهادها؛

گفتار دوم: برخی از معایب فیلترینگ

- باعث کندی سرعت اینترنت و اتلاف وقت کاربران و قشر تحصیل‌کرده می‌شود.
- باعث تضعیف حوزه‌ی فناوری اطّلاعات و کاربردهای آن در بخش تجارت می‌شود.
- باعث بی‌جهت فیلتر شدن بسیاری از وبگاه‌های علمی (مخصوصاً پزشکی) می‌شود.
- باعث از بین رفتن حرمت قانون و از بین رفتن قبح قانون‌شکنی می‌شود.
- باعث کاهش ارتباطات مفید در سطح جهانی می‌شود.
- باعث صرف وقت و هزینه‌های بسیار زیاد می‌شود.
- سبب استفاده‌ی سودجویان برای کاهش امنیّت اطّلاعات می‌شود.
- گاهی از انتشار بعضی خبرهای واقعی و لازم برای جامعه جلوگیری می‌کند.

تفاوت فیلترینگ با اینترنت پاک

طرح «اینترنت پاک» پس از مطرح شدنش سوالات متعدّدی را در میان کاربران اینترنت کشور ایجاد کرد و بیم آن می‌رفت که با اجرایی شدن آن، فیلترینگ موجود در کشور افزایش یابد اما وزیر ICT درباره‌ی این طرح می‌گوید: این بحث در حدّ یک ایده بود اما اکنون با بهره‌گیری از نظرات نخبگان و دانشمندان داخلی در تلاشیم که آن را به حدّ یک طرح نزدیک کنیم. وزیر فنّ‌آوری اطّلاعات و ارتباطات اظهار کرد: قطعاً خود شبکه ملّی اطّلاعات نمونه و پایلوتی خواهد بود که برخی ایده‌ها که به مفهوم کلّی اینترنت پاک مربوط می‌شوند آن‌جا پیاده‌سازی شوند.

او با یادآوری این که این طرح از زمان طرح شدن مورد توجّه کشورهای مختلف دنیا قرار گرفته، در پاسخ به این سوال که آیا اجرای چنین طرحی به معنای فیلترینگ بیش‌تر محسوب می‌شود، اظهار کرد: همان طور که پیش از این هم توضیح داده‌ایم اساساً مفهوم اینترنت پاک کاملاً با بحث فیلتر و یا بحث پالایش متفاوت است به این ترتیب در قالب این طرح اساساً داده‌ها و اطّلاعات را از این که به سمت فیلتر شدن بروند مبرّا می‌دانیم و در واقع به گونه‌ای اقدام می‌شود که دیگر لزومی به فیلترینگ نباشد.

تقی‌پور در عین حال گفت: ابتدا درباره‌ی خود اینترنت هم نیازی به مباحث فیلترینگی نبود اما بعدها با ورود کسب‌وکارهای کثیف شرایطی ایجاد شد که لازم بود در آن پاکسازی‌هایی صورت بگیرد. وی ادامه داد: به هر حال طبق تعاریف دینی ما یکی از ویژگی‌های علم و آگاهی مفید بودن آن است و در مفاهیم دینی بارها و بارها علم نافع مورد تاکید قرار گرفته است. بر این اساس ما اساساً به مبنای اینترنت پاک فکر می‌کنیم و در شبکه‌ی ملّی اطّلاعات هم در تلاشیم که محتواهایی سالم و آگاهی‌بخش منتشر شود. (ایرانا، کد خبر ۱۸۴۱ـ۹۱)

انواع فیلترینگ بر اساس محتوای و موقعیت اجتماعی

تارنمای «اپن‌نت» (opennet) انواع فیلترینگ بر اساس محتوا را به موارد زیر تقسیم می‌کند:

گفتار اول: محتوای سیاسی

یعنی محتواهایی که در مخالفت با دولت حاکم باشد یا محتواهای مرتبط با حقوق بشر، آزادی بیان، حقوق اقلیت‌ها و جنبش‌های مذهبی؛

گفتار دوم: محتوای اجتماعی

شامل محتواهایی که در رابطه با مسائل جنسی، قمار، داروهای غیرقانونی و مشروبات الکلی هستند و همچنین سایر موضوعات حسّاسیت برانگیز اجتماعی؛

گفتار سوم: درگیری و امنیت: [Security & Conflict]

محتوای مرتبط با درگیری‌های مسلّحانه، موضوعات مورد مناقشه‌ی گسترده، جنبش‌های جدایی‌طلبانه و گروه‌های مبارز؛

گفتار چهارم: ابزارهای اینترنتی: [Internet tools]

تارنماهایی که پست‌های الکترونیکی، میزبانی اینترنت، جست‌وجو، ترجمه، خدمات تلفنی پروتکل اینترنت و روش‌های زیرپا گذاشتن قانون را فراهم می‌کنند. تمامی کشورهای جهان در پی مسدود کردن نفوذ اطّلاعات آلوده هستند و سعی در تدوین قوانین و مقرّراتی برای جلوگیری از بهره‌برداری سوء از اینترنت دارند.

تقسیم بندی دیگر فیلترینگ بر اساس مقولات اجتماعی

گفتار اول: فیلترینگ شغلی

بدترین شغل فضای مجازی فیلترینگ می‌باشد و کارمندانی که در کار فیلترینگ محتوایی در سایت گوگل هستند، عنوان بدترین شغل را در این کمپانی اینترنتی به خود اختصاص داده‌اند. بحث محتوا در سایت گوگل و فیلتر کردن محتواهای تعریف شده از بدترین شغل‌ها در بزرگترین موتور جستجوی اینترنتی دنیا است و کسانی که با این موضوع دست به گریبانند، سخت‌ترین شغل را دارند. مردم چیزهای وحشتناک و بسیار وحشتناکی را روی اینترنت قرار داده و به اشتراک می‌گذارند. برخی کاربران نیز تصاویر مستهجن همراه با خشونت روی سایت‌های اجتماعی و... گذاشته که گوگل به عنوان موتور جستجو به صورت خودکار ممکن است آنها را به تصویر کشد.
همه‌ی این‌ها یک طرف و قوانین و آیین‌نامه‌های داخلی گوگل نیز یک طرف دیگر ماجرا است که باید رعایت شود تا حریم خصوصی افراد مورد تجاوز مجازی قرار نگیرد. بنابراین در کمپانی گوگل افرادی استخدام شده تا محتوا و نتایج جستجوی گوگل را با این قوانین و مقرارات مطابقت

داده و به صورت دستی آنها را از نتایج جستجو حذف می‌کنند. برنامه‌های خودکار نرم‌افزاری نیز در این زمینه وجود دارد که اتوماتیک به این کار می‌پردازد اما از آن جایی که کاربران با تجربه‌ی اینترنتی خود سعی می‌کنند قوانین درج شده در نرم‌افزارهای فیلترینگ را پشت‌سر بگذارند، لذا نقش کارمندانی که مستقیم با این موضوع درگیر می‌شوند، حیاتی می‌شود.

یکی از کارمندان سابق گوگل که نامش برده نمی‌شود در مورد داستان فیلترینگ می‌گوید وی و همکارانش باید ساعتهای زیادی در روز وقت خود را صرف دیدن محتوای وحشتناک مانند سر بریدن افراد، صحنه‌های خودکشی، تصادف‌های وحشتناک مرگ‌آور، شوک دادن به مردم و قرار دادن فیلم روی سایت و سوءاستفاده‌ی جنسی از کودکان که به صورت عکس و ویدئو در اینترنت منتشر می‌شود، می‌کردند. این کارمند تعداد تصاویر دیده شده در روز زمانی که کارمند گوگل بوده را ۱۵ هزار عکس مستهجن و وحشتناک عنوان کرد که باید هر روز روی اورکات، پیکاسا و نتیجه‌ی جستجوی عکس گوگل پیدا کرده و آنها را مسدود کرد.

او می‌گوید دیدن این تصاویر برای هر کسی وحشتناک است. این کارمند به دلیل این که تحت تاثیر قرار گرفته توسط مامور فدرال نصیحت شده که خود را برای معالجه به روان پزشک معرّفی کرده و آزمایش موسوم به (test Rorschch) دهد. این مرد دوستی داشت که در بخش یوتیوب کار می‌کرد و تعریف می‌کرد که به محض ورود فیلم‌های القاعده او اوّلین نفری بود که آن‌ها را می‌دید.

کسانی که در یوتیوب کار می‌کنند معمولاً شیفت شب بوده و از ساعت ۱۰ شب تا ۸ صبح روز بعد، فیلم‌های مظنون را دیده و مسدود می‌کنند. از طرف دیگر هر کسی که در این شغل استخدام می‌شود فقط می‌تواند به مدّت یک سال در این عنوان شغلی مشغول به کار باشد و نه بیشتر. امّا ماندن در این شغل یک روز بیشتر از مدّت قرارداد نیز زجرآور و مضرّ به سلامت روان کارمند مذکور خواهد بود.

گفتار دوم: فیلترینگ و تاثیر آن در اشتغال

بررسی تاثیر فناوری اطّلاعات و ارتباطات بر اشتغال (مطالعه‌ی موردی با رهیافت Panel Data): فنّاوری اطّلاعات و ارتباطات، دارای آثار گسترده‌ای بر اقتصاد جامعه در سطح خرد وکلان است. تأثیر بر نوع و ماهیّت مشاغل و بازار کار از جمله مهمّ‌ترین آن‌ها ICT، نوع مشاغل را از چهار طریق

حذف، ایجاد و تغییر مشاغل و انجام کار از راه دور، تحت تأثیر قرار می‌دهد. فنّاوری اطّلاعات و ارتباطات بر ساختار مشاغل نیز تأثیر گذاشته و ماهیّت مشاغل در جامعه را از طریق کاهش متوسط سختی کار، فکری‌تر شدن، ناپایدارتر شدن و تخصّصی‌تر شدن مشاغل، متحوّل می‌کند. از این‌رو، مدل مورد بررسی با رهیافت Panel Data، برای ۴۷ کشور (شامل ۲۲ عضو OECD و ۲۵ کشور در حال توسعه)، طیّ سال‌های ۱۳۸۲ـ ۱۳۷۹ برآورد شده است. نتیجه، بیان‌گر اثر مثبت و معنی‌دار فنّاوری اطّلاعات و ارتباطات، بر اشتغال است. همچنین کشش اشتغال نسبت به هزینه‌های فنّاوری اطّلاعات و ارتباطات، ۰/۱۱ بوده که نشان می‌دهد یک درصد افزایش در هزینه‌های ICT، به مقدار ۰/۱۱ درصد اشتغال را افزایش می‌دهد. طبقه‌بندی JEL: C23, D83, E24 (عمادزاده، ص۱۹۷ـ۲۲۲)

گفتار سوم: فیلترینگ جنسی

راهبرد جنگ نامتقارن سایبری علیه عفّت‌زدایی از جوانان: تدقیق در سیر تطّور راهبردهای مدیریّت مخاصمه در فرایند نبردهای بشری نشان می‌دهد عصر حاضر، دوره جنگ‌های پسامدرن است.

تفاوت جنگ‌های نو ظهور با مخاصمات مسلّحانه‌ی کلاسیک و منظّم، در سه بعد ساختار، فرایند و بازیگران قابل تحلیل است. جنگ نامتقارن که از جلوه‌های جنگ‌های پسامدرن است به کارگیری راهبردها و کاربست‌های غیر قابل پیش‌بینی یا غیر متعارف برای خنثی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و در عین حال، بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او از طریق فنّاوری‌های مبتکرانه اطلاق می‌شود. از دیگر سو، جرم‌شناسی رشد با تمرکز بر ابزارهای اقناعی فرهنگی در مقایسه با تاکتیک‌های سرکوبی و سزاگرا، لزوم توجّه به پدافند غیرعامل در مدیریّت بحران بزهکاری‌های ناشی از عدم رشد شخصّیت و نابالغی عاطفی را ضروری می‌نماید.

اتّخاذ (راهبرد جنگ نامتقارن) در مقابله‌ی تارنماهای هرزه‌نگاری از این جهت پیشنهاد می‌شود که حمایت فرهنگی و سپس کیفری از (حقّ بر سلامت اخلاقی محیطی و توسعه‌ی پایدار) که از مصادیق مسلّم حقوق بشر است ایجاب می‌کند محصولات فرهنگی مصرفی توسط جوانان مسلمان ایرانی، از طریق (سامانه‌ی اطّلاعات جغرافیایی: gis) مورد نظارت مدیران سیاست فرهنگی و سیاست جنایی در ایران اسلامی واقع گردد؛ نظارتی مبتنی بر استراتژی جنگ نرم نامتقارن، با دو تاکتیک:

الف) ارتقاء زیر ساخت‌های مخابراتی کشور در نظارت بر موارد رمزنگاری و پنهان‌نگاری داده‌ی پیام‌های غیراخلاقی.

ب) نظارت مجازی بر حجم ترافیک تارنماهای مورد کاربری شایع جوانان ایرانی. فناوری gis، ضمن توانمندسازی پلیس ایران در رصد مخفیگاه‌های مرتکبان جرائم سابیری ضدّ اخلاقی (به ویژه تارنماهای مبتذل و مستهجن) و دستگیری ایشان، بستر اجتماعی حقّ جوان ایرانی بر سلامت اخلاقی محیطی را بیش از پیش فراهم می آورد.

گفتار چهارم: فیلترینگ سِنّی برای سنین مختلف

نرم‌افزار فیلترینگ خانگی به منظور فرهنگ‌سازی در خصوص استفاده‌ی صحیح از اینترنت در خانواده‌ها به صورت نسخه‌ی نرم‌افزاری رایگان در سایت شورای عالی اطلاع‌رسانی ارائه شده است. این نرم‌افزار کاملاً بومی است و مطابق با فرهنگ کشور ما طراحی شده است. به گزارش واحد ارتباطات شورای عالی اطّلاع‌رسانی، هر فنّاوری، با فراهم آوردن یکسری فرصت‌ها، چالش‌هایی را نیز پیش روی بشر قرار داده است که با توسعه‌ی فعّالیّتهای فرهنگی و پیشگیری از وقوع ناهنجاریهای فرهنگی و اجتماعی می‌توان مضرّات آن را به حدّاقل رساند.

در دورانی که اینترنت به صورت همه جانبه وارد زندگیمان شده است و محتوا و اطّلاعاتی که در آن ردّوبدل می‌شود، به صورت تصاعدی رو به افزایش است، والدینی از دسترسی فرزندانشان به اینترنت آسوده خاطر خواهند بود که بتوانند نحوه‌ی استفاده‌ی فرزندان خود از این وسیله ارتباطی قدرتمند را کنترل کنند. اجزای این برنامه از دید والدین، تعریف فرزندان، امکان انتخاب محدوده‌ی سنّی برای فرزندان، کنترل تصاویر با استفاده از روش‌های مبتنی بر هوش مصنوعی، امکان تعیین زمان استفاده، امکان تغییر پیام‌ها توسط والدین، ارائه گزارشات، امکان اعمال تنظیمات دلخواه و تغییر رمز عبور اصلی است.

بدیهی است آن چه در اینترنت عرضه می‌شود، برای تمامی رده‌های سنّی مناسب نبوده و اینترنت بدون فیلتر و پالایش، امکان دسترسی به کلّیه‌ی سرویس‌ها و متونی را که ممکن است برای کودکان و نوجوانان مضرّ باشد، ایجاد می‌کند. بر این اساس اکنون در بسیاری از کشورها، یکسری از نرم‌افزارهای فیلترینگ جهت استفاده‌ی خانواده‌ها تهیّه شده و در اختیار آنها قرار می‌گیرد. دبیرخانه‌ی شورای عالی اطّلاع‌رسانی نیز با هدف رهنمود خانواده‌ها و در اختیار گذاشتن رایگان

این نرم‌افزار برای خانواده‌ها، این نرم‌افزار با همکاری بخش خصوصی تهیّه کرده و در اختیار عموم گذاشته است.

اجزای این برنامه از دید والدین، تعریف فرزندان، امکان انتخاب محدوده‌ی سنّی برای فرزندان، کنترل تصاویر با استفاده از روش‌های مبتنی بر هوش مصنوعی، امکان تعیین زمان استفاده، امکان تغییر پیغام‌ها توسط والدین، ارائه‌ی گزارشات، امکان اعمال تنظیمات دلخواه و تغییر رمز عبور اصلی است. از سویی دیگر این نرم‌افزار امکان هدایت کاربر به سمت سایت‌های مفید مانند بخش اخبار، بخش علمی و بخش سرگرمی را داراست.

در اکثر کشورها این نرم‌افزار بر روی رایانه‌ی خانگی افراد نصب می‌شود و در کشور ما نیز فیلترینگ خانگی بر اساس ارزش‌های فرهنگی، اخلاقی و بومی کشور توسط متخصّصان داخلی بخش خصوصی تهیّه شده است. تشخیص خودکار و هوشمند نسبت به تصاویر از جمله ویژگی‌های بارز این نرم‌افزار است که مقطع سنّی خاصّی را شامل نمی‌شود. نرم‌افزار فیلترینگ خانگی متفاوت از فیلترینگی است که کمیته‌ی تعیین مصادیق فیلترینگ اجرایی می‌کند چرا که فیلترینگ جامع سایت‌های اینترنتی بر اساس کلمات کلیدی، دیتابیس سایت‌های ممنوع و گزارش‌های واصله صورت می‌گیرد، امّا این نرم‌افزار اختیاری بوده و مسیر استفاده‌ی صحیح از اینترنت را به خانواده‌ها نشان می‌دهد. این نرم‌افزار در وبگاه دبیرخانه‌ی شورای عالی اطّلاع‌رسانی با آدرس www.scict.ir قابل دسترسی است. (بخش دانش و زندگی تبیان).

(http://www.tebyan.net)

گفتار پنجم: فیلترینگ اخلاقی

در ایالات متّحده‌ی آمریکا طرح‌های مربوط به حمایت از حریم خصوصی اطّلاعاتی، تا حدّ زیادی جنجال برانگیز ظاهر شده‌اند. در سطح سیاسی، چنین طرح‌هائی منافع پردازش‌گران قدرتمند داده‌ها را تهدید می‌کند. در سطح نظریه‌پردازی، پردازش‌گران داده و دیگر مخالفان حریم خصوصی داده استدلال می‌کنند که محدود ساختن، گردآوری، استفاده و دادوستد داده‌های شخصی، باعث نادیده گرفتن مفاهیم مسلّم و ثابت مالکیّت، محدود کردن آزادی افراد برای انتخاب، نقض اصل استفاده‌ی منطقی از اطّلاعات و نقض آزادی بیان پردازش‌گران داده‌ها می‌شود.

فیلتیرینگ و آزادی اطلاعات و اطلاع‌رسانی

گفتار اول: فیلتیرینگ و آزادی اطلاعات

با نگاهی بر قانون انتشار و دسترسی حق قانونی افراد برای به دست آوردن اطّلاعات درباره‌ی فعّالیّت‌های حکومت، خود بخش اساسی مردم‌سالاری است. حقّ دسترسی همگان به اطّلاعات رسمی با عنوان آزادی اطّلاعات مطرح می‌شود. اگر چه دسترسی به اطّلاعات نتیجه و محصول آزادی اطّلاعات است. بر اساس قوانین آزادی اطّلاعات، قانون‌گذار از دولت می‌خواهد که مکان دسترسی به اسناد، مدارک و گزارش‌ها را برای مدّت زمان تعیین‌شده فراهم سازد. البتّه این حقّ، بی‌قیدوشرط نیست و برای آن، حدود و موازینی پیش‌بینی شده است. در قوانین آزادی اطّلاعات و حقّ دسترسی به اطّلاعات، معمولاً اطّلاعاتی مانند روابط خارجی، امنیّت ملّی، مسائل مربوط به فعّالیّت‌های تجاری و بازرگانی دولت، حکومت، یا اشخاص و نیز امور شخصی افراد استثناء شده‌اند.

گفتار دوم: فیلتیرینگ و اصل آزادی اطّلاع‌رسانی

آزادی اطلاع‌رسانی نه تنها به موجب اصالهٔ الاباحه مورد منع شارع نیست، بلکه دلیل بر تأیید شارع نیز وجود دارد و حتی در مواردی ضروری است. و از مصادیق بارز آزادی بیان است که در اسناد بین‌المللی از جمله اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر آمده است. از سوی دیگر حقّ حریم خصوصی و منع ورود به حیطه‌ی خصوصی افراد نیز مورد نظر شارع مقدس می‌باشد و در دهه‌های اخیر مورد توجّه جدّی حقوقدانان بوده است و گرایش عمومی در کشورها، تصویب قوانین مستقل در خصوص حمایت از حریم خصوصی است.

حقّ آزادی اطّلاع‌رسانی رسانه‌ها و حقّ حریم خصوصی افراد در مواردی در تقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند. قوانین و مقرّرات ایران حدود این حقوق را از یکدیگر مشخص نکرده است. بنابراین لازم است رابطه‌ی آن‌ها مورد بررسی فقهی و حقوقی قرار گیرد. علاوه بر حریم خصوصی، اشاعه‌ی فحشا، نفع و مصلحت عمومی برای سانسور از موارد استثنای اصل آزادی اطّلاع‌رسانی است.

گفتار سوم: ارزش ادلّه اثباتی ناشی از نقض حریم خصوصی افراد

چون حریم خصوصی، از جمله حقوق بنیادین و مرتبط با شخصیّت و حیثیّت معنوی اشخاص به شمار می‌رود و برخورداری از دادرسی عادلانه نیز یکی از هنجارهایی است که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد و با توجّه به این که گاه، به سبب بی‌توجّهی افراد و نهادها به حریم جسمانی، مکانی، ارتباطاتی و اطّلاعاتی اشخاص، به حقوق مربوط به حریم خصوصی و حقّ برخورداری از دادرسی عادلانه، منصفانه و توأم با امنیّت حقوقی و اجتماعی اشخاص تجاوز می‌شود، لازم است تأثیر ادلّه‌ی تحصیل شده از رهگذر نقض حریم خصوصی در هنگام تحقیق و دادرسی ارزیابی شود.

چنانچه در مقام تحقیق و دادرسی، ادلّه‌ای که علیه افراد استفاده می‌شود، از راه غیرقانونی و با نقض حریم خصوصی آن‌ها به دست آید، تأسیسات حقوقی و از جمله کیفیّت ارزش‌گذاری این نوع ادلّه، در مقام اثبات، باید در پرتو حمایت حقوقی از حریم خصوصی افراد تعریف شود. همچنین ادلّه‌ی اثباتی علاوه بر این که باید در مقام دادرسی، قدرت کافی برای اثبات مدعا داشته باشند، آن‌ها، باید از طرق متعارف و بدون نقض حریم خصوصی به دست آمده باشند.

از این‌رو، حضرت امام خمینی (رحمةالله‌علیه) بعد از آن که در بند ۶ فرمان هشت مادّه‌ای سال ۱۳۶۱، بر لزوم رعایت حریم مکانی و ارتباطی اشخاص اشاره و مقامات را از تجسّس در آن حوزه منع می‌کند، در بند ۷ این فرمان، ضمن حمایت قاطع از برخورد با مفسدان، چنان چه مأموران، ناخواسته و در ضمن عملیات تجسّس، به آلات قمار و فحشاء بر سایر مسائل انحرافی مثل مواد مخدّر، برخوردند، حقّ ندارند آن را پیش دیگران افشاء کنند، چرا که اشاعه‌ی فحشا از بزرگ‌ترین گناهان کبیره است و هیچ کس حق هتک حرمت مسلمانان و تعدّی از ضوابط شرعی را ندارد.

در نتیجه، چنان چه ادلّه اثبات دعوی، با نقض حریم خصوصی افراد به دست آمده باشد، قاعدتاً نمی‌تواند در مراجع ذی‌صلاح منشا جریان آثار حقوقی و از جمله مبنای محکومیّت کسی که این ادلّه علیه وی استفاده شده، قرار گیرد، در فرمان هشت مادّه‌ای حضرت امام (رحمه‌الله‌علیه) این نتیجه به طور کامل بیان شده است.

فیلترینگ و کلاهبرداری رایانه‌ای در تجارت الکترونیکی

کلاهبرداری رایانه‌ای، یکی از جرایم بستر مبادلات الکترونیکی، موضوع مادّه‌ی ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی ایران است. رفتار مجرمانه‌ی این جرم از دو جزء سوءاستفاده یا استفاده‌ی غیر مجاز و داده‌ی پیام‌ها، برنامه‌ها و سیستم‌های رایانه و وسایل ارتباط از راه دور و فریب اشخاص یا گمراه‌کردن سیستم‌های پردازش خوکار تشکیل شده است.

مصادیق سوءاستفاده یا استفاده‌ی غیرقانونی در قالب انجام افعالی نظیر ورود، محو، توقّف داده‌ی پیام، مداخله در عملکرد برنامه یا سیستم رایانه‌ای دیده می‌شود. بردن وجه، مال یا امتیاز مالی، نتیجه‌ی این جرم و محلّ وقوع این جرم، بستر مبادلات اکترونیکی است؛ یعنی بستری که در آن هر گونه روابط مالی الکترونیکی صورت می‌پذیرد است اعمّ از هر گونه فنّاوری جدید اطّلاعات و ارتباطات همچون اینترنت، مخابرات، ماهواره و به طور کلی فضای سایبر.

رکن معنوی این جرم شامل عمد و اراده در انجام رفتار مادّی، استفاده‌ی غیر قانونی (ورود، محو، توقّف داده پیام، مداخله در عملکرد برنامه‌ای سیستم رایانه‌ای) و قصد تحصیل وجه، مال یا امتیاز مالی برای خود مرتکب یا شخص مورد نظر است. مجازات کلاهبرداری رایانه‌ای یک تا سه سال حبس و نیز پرداخت جزای نقدی معادل مال برده است که در مقایسه با مجازات کلاهبرداری سنّتی (یک تا هفت سال حبس و جزای نقدی معادل مال گرفته شده) دلایل متعدّدی تشدید مجازات کلاهبرداری رایانه‌ای را نسبت به سنّتی توجیه می‌کند.

فیلترینگ در دنیای معاصر

امروزه با گسترش شبکه‌ی اینترنت، در کنار منافع مختلف آن، ما شاهد افزایش نگرانی‌های والدین و کارشناسان و متخصصان در مورد آثار سوء مختلف این رسانه‌ی نوین هستیم. آنان معتقدند، با وجود میلیون‌ها پایگاه مربوط به سکس مجازی، پورنوگرافی، سرقت، قتل‌های زنجیره‌ای، بمب‌گذاری، تروریسم، جعل و فریبکاری، هک، جاسوسی و ردّیابی اطّلاعات خصوصی افراد، آیا حمایت حامیان آزادی شبکه از برنامه‌های فیلترینگ، نشانگر ابعاد این تهدید جهانی نیست؟ و یا همان طور که نویسنده می‌گوید، آیا امروز شبکه‌ی اینترنت به دروازه‌ی دیگری از جهنّم تبدیل نشده است؟ (میکیتا بروتمنتیر، صص۴۷ـ۵۲)